

BOSANSKI SINOPSIS

General zataškavanja

Radeći u korisničkoj službi kablovskog operatera Casema (Delft, Holandija), nisam mogao ni sanjati da će se uplesti u skandal sa špijunažom. Vojna obavještajna služba koja se bori za unutarnju vlast preko privatne kompanije? To mi nije bilo ni nakraj pameti. Ali to je tačno ono što se dogodilo. Tek kasnije sam shvatio šta se skrivalo iza svega toga. Opisao sam svoja iskustva u knjizi General zataškavanja (eng. The Cover-up General), koja svjedoči o istinitim događajima.

Od 8. juna 1998. godine radim u agenciji za zapošljavanje u Casemi na usluživanju internet klijenata. Moja ambicija je, ipak, da služim svojoj zemlji. Kada sam se prijavio za posao oficira u marincima, vojni psiholog me je pohvalio za moje bogato radno i životno iskustvo, ali me je odbio iz razloga što je moja ličnost ocijenjena kao 'previše snažna da bi se slomila'.

Početkom jula, dva zaposlenika na privremenom radu u konkurentnoj agenciji ulaze u odjel u Casemi. Oba su u vezi sa Holandskim oružanim snagama:

Barbara Overduyn (34) otkriva svima da osim svog privremenog posla radi i za Holandsku vojnu obavještajnu službu MID. Dok se otvoreno žalila na MID, bila je posebno kritična zbog zataškavanja ozloglašenog fotografskog filma, koji je zabilježio neuspjeh mirovnih snaga naše vojske u bosanskom gradu Srebrenici 1995. godine. Barbara me potiče da pratim ovoj skandal. Prema njenim riječima, neki ljudi u vojsci su odlučni da spriječe objavljivanje fotografija. Ipak, ona i njezin šef – hrabri pukovnik marinaca – protive se ovom zataškavanju, stav vrijedan divljenja.

Ina (srednjih godina) je malo rezervisana. Nakon što je slučajno pomenu-la muža, prestrašilo ju je moje interesovanje za njegovo ime i vojnu poziciju. Ina ne govori. Ipak, razgovarajući jednog dana sa Barbarom o ljubavi svog života, ona ga naziva 'moj Ad'. Također, slučajno sam čuo jednom Ininojavljaj-je na telefon kada kaže 'Van Baal' umjesto svog djevojačkog prezimena – a potom kako se izdašno izvinjava.

Osmog jula moja šefica mi kaže da nedostaje njena iskaznica. Ona smatra da je teško u to povjerovati, ali da sumnja da je iskaznicu ukrala Ina.

Nekoliko dana kasnije, kada Barbara nije bila tu, iskrsla je priča o njenom

neobičnom poslu. U šali komentarišem: ‘Ona je špijun!’ Iako je to rečeno u šali na Barbarin račun, Ina je uplašena kao da je ona ta koja je razotkrivena. Počevši sumnjati u Inu, odlučujem da joj se prikradem u jednom trenutku, dok je bila za svojim stolom. Vireći preko njezinog ramena, vidim kako Ina piše bilješke o Barbarinim komentarima na rolu filma o Srebrenici. Postajem potpuno zbumen.

Dok razgovaramo o svojim karijerama na prvoj zajedničkoj pauzi 14. jula, Barbara mi nudi posao analitičara u MID-u. Moj zadatak bi bio pisanje izvještaja o raspoređivanju naših Oružanih snaga. Barbara je uvjerenja da bih ja bio vješt u opisivanju različitih konfliktata.

Slijedećeg dana Barbara i ja smo zatečeni bljeskom kamere. Ina samo što je otisla u toalet kada je uljez počeo da nas fotografise dok sjedimo za svojim stolovima. Špijun potom bježi u autu koji vozi njegov pomagač. Svi su u šoku – pozvana je policija. Uljez je sigurno koristio iskaznicu osoblja jer je ušao u zgradu bez aktiviranja alarma. Ali zašto? Na našem spratu se ne drže nikakve tajne naše firme. I zašto registarska tablica auta za bijeg nije nigdje registrovana?

Završavam sa privremenim poslom – Barbarina i Inina agencija je jeftinija – i počinjem se viđati sa Jasperom (21), bivšim kolegom. On mi govori da Barbara plače u Casemi zbog otpuštanja njenog nadređenog od strane direktora MID-a i da će i ona također napustiti vojsku.

Zabrinut zbog intriga, pišem državnom ombudsmanu koji zatim traži od ministra odbrane objašnjenje šta se dogodilo. Poslije toga izlazi izvještaj MID-a u kojem Barbara potvrđuje da mi je savjetovala da se pridružim MID-u, ali također tvrdi da sam ‘potpuno lud’ i da sam otpušten iz Caseme zbog ‘nedoličnog ponašanja’. Da se čovjek zapita ko je ovdje lud. Činjenica je da mi i moja agencija za zapošljavanje i Casema šalju preporuke u vezi sa mojim radom.

U međuvremenu, preko zajedničkog prijatelja, visokorangirani službenik holandske Nacionalne bezbjednosti BVD mi objašnjava intrige:

Kada sam se prijavljivao za posao u marincima, izvršena je moja provjera, i moja prošlost muškog eskorta je izašla na vidjelo. Psiholozi su me morali odbiti zbog toga, te pronaći legalan razlog za to. Zbog toga i suluđ razlog moje odbijenice. Ipak, obavještajni krugovi su smatrali da je moje radno i životno iskustvo korisno. Nakon BVD-a, koji je od mene početkom devedesetih tražio da ugađam diplomatama u večernjim časovima, sada je MID smatrao svrsishodnim da mi se obrati.

Poslije toga, Barbara je raspoređena u Casemu da me regrutuje. Ovo je, ipak, primarno bila varka da uhvate nju, jer je bilo mnogo lakše da me samo pozovu. Ina je bila unajmljena da se također infiltrira da posmatra Barbaru, jer se pojavila ogromna sumnja u njen rad kao tajnog agenta.

Kada je Ina u pitanju, ona uopšte nije imala iskustva kao špijun. Uprkos tome, bila je raspoređena na ovaj zadatak od strane svog visokopozicioniranog supruga u vojsci koji je bio na čelu zadatka. Ina se brzo kompromitovala kada je ukrala iskaznicu za upad, kao i pisanjem bilješki o Barbarinom izdavanju državnih tajni. Uprkos tome, porodična operacija je uspjela. Inine bilješke i uljezove fotografije koje dokazuju Barbarinu kontroverznu infiltraciju se iskoristene da pritisnu Barbaru i njenog nadređenog da napuste MID. Unutarnje protivljenje zataškavanju o Srebrenici je neutralizovano, a Barbara je sumnjala da sam je ja odao.

U junu 1999. godine javljaju se glavnom javnom tužiocu zbog lažnog izvještaja MID-a, koji je izdao ministar odbrane. Ministar smjenjuje direktora MID-a i zamjenika direktora samo dvije sedmice kasnije. Uprkos tome, ombudsman objavljuje ministrovu klevetu u svom onlajn izvještaju o slučaju i ne provjeravajući je. On ignoriše dokaze koje sam predočio, smatrajući da se nikakve intrige nisu dogodile i tako obmanjuje javnost.

Pokrenute su također i druge mjere da me ušutkuju. Ranije, Barbara je naredila Jasperu da me prestane viđati – on je napisao svjedočenje o tome, poštujući time MID. Primjer namještajke koja još više uzbunjuje se odnosi na poziv za posjetu Parizu. Službenik BVD-a me upozorava da, kako bi me stavili iza rešetaka, francuska vojna tajna služba DGSE mi priprema zamku, po načinu MID-a. Plan je da mi smjesti trgovinu drogom u međunarodnom vozlu.

Ništa od ovoga nije propisno razmotreno, čak ne ni poslije intervencije Njezinog veličanstva kraljice Beatrix nakon mog zahtjeva. Nacionalni interes je važniji od tvog, objašnjava mi moj kontakt u BVD-u.

Kako ga vrh vojske nastavlja obmanjivati, ministar odbrane odlučuje napustiti funkciju u aprilu 2002. godine. Nakon toga, cijela holandska vlada podnosi ostavku zbog genocida u Srebrenici. Komandant Holandske kraljevske vojske, general Ad van Baal također podnosi ostavku. Prikazan je na naslovnoj strani nacionalnog dnevnog lista i nosi nadimak ‘General zataškavanja’.

Genocid u Srebrenici i ozloglašena holandska rolna filma

Tokom rata u Bosni (1992–95) Ujedinjene Nacije su Srebrenicu proglašile sigurnom zonom za Bošnjake (Muslimane). Bataljonu holandske vojske pripala je uloga zaštite enklave. Ipak, grad su zauzele srpske trupe. Holandani skoro da uopšte nisu pružali otpor.

Nakon pada Srebrenice, Srbi su deportovali sve Bošnjake iz enklave i ubili više od osam hiljada muslimanskih muškaraca i dječaka. Holandski vrhovni komandanți odgovorni za njihovu zaštitu bili su generali Hans Couzy i Ad Van Baal. Zloglasni film o Srebrenici prikazuje srpske ratne zločine, kao i holandske vojнике koji pomazuju u deportaciji Bošnjaka. Holandska vojska je kasnije prikrila ove fotografije.

Uz njega je njegova voljena supruga; prepoznajem njeno preplašeno lice – to je Ina.

Van Baal je potajno rehabilitovan godinu dana kasnije, kada postaje glavni inspektor Oružanih snaga. U namjeri da vidim kakva osoba je general, izazivam Van Baala na njegovom novom poslu. Zahtijevam od njega da riješi ovu aferu, koja je započela naredbom da se ukrade iskaznica moje nadređene, i završila ušutkivanjem onih koji su kritikovali zataškavanje fotografija, zabijeljenih od strane njegove trupe, a koje su dokaz predstojećeg srebreničkog genocida. U svom odgovoru, Van Baal izbjegava svoju odgovornost – kao što je to uradio u Srebrenici. On me upućuje na ministra odbrane, kojem sam poslao primjerak *Generala zataškavanja* prije zvaničnog izdanja, u martu 2014. godine.

Moj zaključak: Skrivanje dokaza ratnih zločina šteti međunarodnom pravu i vladavini zakona u našoj državi. Oružane snage su mi pristupile kako bih pisao obavještajne izvještaje i opisivao umiješane strane u konfliktu. U interesu države, ja ovime ispunjavam dužnost – spremam za službu!

U julu 2015. godine, udruženje ‘Majke Srebrenice’ iskoristilo je knjigu kao jedno od mnogih svjedočenja u prilog tužbi teškoj milijardu eura protiv Holandije, kako bi vratile svijest da naša vojska dijeli odgovornost za genocid nad njihovim muževima i sinovima, i skrivane fotografije to dokazuju.

Mjesec dana poslije, Van Baal tvrdi kako je *General zataškavanja* dijelom zasnovan na mašti, bez davanja ikakvog dokaza koji bi potvrdio te optužbe. Nikakvog dokaza nije bilo ni kada me je Barbara tužila zbog klevete. Ipak, sudija – priznavajući da nije do kraja pročitao knjigu – zabranjuje je. I još izdaje zabranu objavljivanja. Meni je posljedično zabranjeno da više govorim o ovom državnom skandalu, dijelu svog vlastitog života, uz rizik kazne do 100.000 eura.

Nepokoleban, ulažem žalbu na presudu o cenzuri. Sa desetinom dokaza u svoju korist, dobijam slučaj po svim osnovama. Apelacioni sud u Hagu presudiće da tačnost knjige nije upitna i potvrđuje njenu važnost za javnu debatu o Srebrenici. Kako je veliki publicitet često zaštita za zviždače, također je važno što je ova važna pobjeda za slobodu štampe objavljena širom svijeta.

U septembru 2016. godine, *General zataškavanja* je ponovo objavljen – ovo ga puta sa novim poglavljima o mojoj potrazi za istinom i pravdom. Treće ažurirano izdanje će uslijediti u aprilu 2022., a prijevod na engleski u aprilu 2024.

Napomena: Usljed sudskega postupaka, izdanja od 2016. godine nadalje koristila su pseudonim ‘Monica’ za oficirku vojne obavještajne službe Barbaru Overduyn. Nakon njenе smrti 2024. godine (za koju je saznato 2025. godine), njen identitet više nije anonimiziran. Pseudonim ‘Jasper’ ostaje u upotrebi radi zaštite autorova bivšeg partnera. Za više informacija o knjizi pogledajte: generalzataškavanja.com.